

Іванцова А. В.,
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального
процесу
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРОБЛЕМИ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне російське вторгнення і запроваджений воєнний стан докорінно змінили ситуацію в країні, зокрема і в системі примусового виконання судових рішень.

Примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), згідно зі ст. 1 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», покладається на органи державної виконавчої служби та у визначених Законом України «Про виконавче провадження» випадках – на приватних виконавців [1; 2].

Особливості примусового виконання рішень у період воєнного стану визначено пунктом 10.2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону, відповідно до якого тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану на території України:

– фізичні особи можуть здійснювати видаткові операції з рахунків, на кошти яких накладено арешт органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями, без урахування такого арешту за умови, якщо сума стягнення за виконавчим документом не перевищує 100 тисяч гривень;

– юридичні особи–боржники можуть здійснювати видаткові операції з рахунків, на кошти яких накладено арешт органами державної виконавчої служби, приватними виконавцями, виключно для виплати заробітної плати в розмірі не більше п'яти мінімальних розмірів заробітної плати в місяць на одного працівника такої юридичної особи, а також сплати податків, зборів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

– припиняється звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інший дохід боржника (крім рішень про стягнення аліментів та рішень, боржниками за якими є громадяни російської федерації);

Визначені цим Законом строки перериваються та встановлюються з дня припинення або скасування воєнного стану.

Зупиняється в період дії воєнного стану вчинення виконавчих дій у виконавчих провадженнях з виконання:

– рішень (крім рішень за позовами фізичних осіб про стягнення заробітної плати, грошового забезпечення військовослужбовців), боржниками за якими є підприємства оборонно-промислового комплексу, визначені в порядку, встановленому Кабінетом Мі-

ністрів України, органи військового управління, з'єднання, військові частини, вищі військові навчальні заклади, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, установи та організації, які входять до складу Збройних Сил України;

– рішень про стягнення з фізичної особи заборгованості за житлово-комунальні послуги в територіальних громадах, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають чи перебували в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) відповідно до переліку, затвердженого наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, або якщо стягнення за житлово-комунальні послуги здійснюється щодо нерухомого майна, яке є місцем постійного проживання такої фізичної особи і яке було знищено або пошкоджено внаслідок воєнних (бойових) дій (абзац 12 п. 10.2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону) [1].

Таким чином, в Україні після 24 лютого 2022 року сфера примусового виконання рішень в Україні фактично зупинилася, а приватні виконавці зіткнулися з чималою кількістю перешкод як суто об'єктивного, так і нормативно-правового характеру.

Міністерство юстиції тимчасово припинило доступ державним і приватним виконавцям до автоматизованої системи виконавчого провадження (далі – АСВП) – ключової онлайн-системи для роботи з примусовим виконанням рішень в Україні, у якій здійснюється весь документообіг, накладення та зняття обтяжень, відкриття та закриття виконавчих проваджень. Також було заблоковано доступ до інших державних реєстрів, які перебувають в адмініструванні Міністерства юстиції України. На той час це був зрозумілий і своєчасний крок держави, оскільки йшлося про збереження та захист даних надважливої державної системи.

Проте вже у квітні лінія фронту по деяких областях відносно вирівнялася, і постало питання повернення системи примусового виконання рішень до робочого стану. Так, врегулювавши у своєму наказі від 4 квітня 2022 року № 1310/5 питання підключення до реєстрів, Міністерство юстиції розпочало відновлювати доступ до АСВП органам державної виконавчої служби (далі – ДВС). Відповідно до нього доступ до АСВП відновлюється державним підприємством «НАІС» на підставі письмового повідомлення Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, яке готується на підставі звернення виконавця та за наявності умов, визначених у цьому наказі.

Наприкінці травня майже всі органи ДВС було підключено. Однак для приватних виконавців цей процес розпочався лише з червня, а для певної частини виконавців з окупованих областей та областей, де ведуться бойові дії, питання зміни ними виконавчого округу та відновлення доступу до системи досі залишається законодавчо неврегульованим. Десятки звернень до Департаменту ДВС, які приватні виконавці почали направляти одразу ж після оприлюднення вказаного наказу Мін'юсту, не мали жодних наслідків. Не мали реакції також і неодноразові звернення Асоціації приватних виконавців України до державного регулятора, через що Рада приватних виконавців України 21 квітня 2022 року прийняла відповідну Резолюцію про блокування Міністерством юстиції України можливості роботи приватних виконавців, яку довела до вищих органів влади [4].

Лише влітку ситуація зрушила з мертвої точки. У результаті процес поновлення діяльності приватних виконавців в Україні розтягнувся на шість місяців, унаслідок чого їхні численні офіси були не в змозі працювати, а деякі фахівці просто залишили професію. Приватні виконавці з Харкова та інших міст, очікуючи на поновлення доступу

до АСВП, навіть були вимушені звернутися з позовами до суду про оскарження бездіяльності Мін'юсту та визнання її протиправною. Уже з'явилися перші виграшні судові рішення, які, на жаль, ще не набрали законної сили. З позовом до суду звернулася й Асоціація як юридична особа, яка відповідно до Закону покликана представляти приватних виконавців у відносинах з органами державної влади.

Блокування приватним виконавцем доступу до АСВП завдало шкоди в першу чергу, саме пересічним українцям. Станом на початок 2022 року в майже 300 приватних виконавців на виконанні перебувало 624 178 виконавчих проваджень. Це близько 624 тисяч боржників і стягувачів – громадян України, чії справи просто «зависли». Вони опинилися заручниками ситуації та не мали можливості скористатися своїми законними правами, адже правосуддя завершується не тоді, коли виноситься судове рішення, а коли воно виконується [4].

Боржники, які сплатили накладені на них судовим рішенням зобов'язання, не мали змогу зняти з себе правові обтяження та вилучити відповідні записи з Єдиного реєстру боржників, а кредитори – отримати належні їм кошти.

Існує також проблема з примусовим виконанням рішень у прифронтових областях. Так, забороняється відкриття виконавчих проваджень та вжиття заходів примусового виконання рішень на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованої російською федерацією території України, а також прилеглих до неї територій [3].

Оскільки вжиття заходів примусового виконання рішень державними виконавцями на зазначених територіях є об'єктивно неможливим, Міністерством юстиції України повинні вживатися заходи щодо визначення органів державної виконавчої служби, на які покладатимуться повноваження з примусового виконання рішень.

Інформація про зміну місцезнаходження органів державної виконавчої служби або про визначення органу державної виконавчої служби, на який покладатиметься повноваження з примусового виконання рішень, місцем виконання яких є тимчасово окупована територія України або територія, включена до переліку, публікується на вебсайті Міністерства юстиції України та вебсайтах міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України в міру її оновлення [3].

Крім того, абзацом 17 п. 10.2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону передбачено, що в період дії воєнного стану постанова або інший процесуальний документ (або їхня частина), винесені у виконавчому провадженні приватним виконавцем, якщо вони суперечать вимогам законодавства щодо примусового виконання рішень, можуть бути скасовані за зверненням сторони виконавчого провадження або особи, права якої порушено, постановою керівника структурного підрозділу Міністерства юстиції України, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері примусового виконання рішень, або особи, яка виконує його обов'язки, крім випадків, якщо наявна інформація про судові провадження, ініційоване особою, яка подала звернення, у зв'язку зі спором між тими самими сторонами з такого самого предмета і з тієї самої підстави. Банкам чи іншим фінансовим установам така постанова направляється поштою або на офіційну електронну адресу, а також може бути вручена під розписку. А згідно з на-

ступним абзацом (18) цього ж Закону, у період дії воєнного стану приватний виконавець за заявою сторони виконавчого провадження або з власної ініціативи, за умови наявності об'єктивних підстав, має право своєю постановою скасувати постанову чи інший процесуальний документ (або їхню частину), винесені ним у виконавчому провадженні [1].

Підсумовуючи вищевказане, варто зазначити, що інститут примусового виконання рішень зазнав значних змін, але вони будуть тимчасовими та допоможуть нашій державі підтримувати життєдіяльність населення в період воєнного стану. Навіть у такий час судові рішення мають виконуватися, що й повинні забезпечити своєю роботою державні та приватні виконавці.

Список використаних джерел

1. Про внесення зміни до розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» від 15 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-20#Text> (дата звернення 12.03.2023 р.).
2. Закон щодо діяльності з примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану від 12 травня 2022 року. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222797.html> (дата звернення 12.03.2023 р.).
3. Порядок та організація примусового виконання рішень судів та інших органів у період воєнного стану. URL: <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-ta-organizatsiya-primusovogo-vikonannya-rishen-sudiv-ta-inshih-organiv-u-period-voennogo-stanu> (дата звернення 12.03.2023 р.).
4. Офіційний веб-портал «Асоціація приватних виконавців України». URL: <https://arvu.com.ua> (дата звернення 13.03.2023 р.).